

Kanteluasiani dnro 622/1/05

Uusi täydennys kanteluuni oikeuskanslerille tsunamin uhrien matkaansaattohartauksista

Johdanto. Oikeuskansleri ratkaisi 21.3.2005 kielteisesti kanteluni dnro 255/1/05 Aasian tsunamin uskonnottomillekin kuolonuhreille Helsinki–Vantaan lentoasemalla järjestetyistä ekumeenisista muistohetkistä. Oikeuskansleri ratkaisi 24.5.2006 edelleen kielteisesti kanteluni dnro 1374/1/04 kirkkojärjestyksen sallimasta käytännöstä siunata kirkkoon kuulumaton vainaja haudataan ilman vainajan jättämää kirjallista lupaa. Nämä kaksi kanteluasiaani liittyvät tähän kolmanteen, vielä ratkaisemattomaan kanteluuni Aasian tsunamin uskonnottomillekin kuolonuhreille Phuketin lentokentällä järjestetyistä matkaansaattohartauksista. Haluan nyt täydentää tätä kanteluani ajatuksilla, jotka heräsivät erityisesti jälkimmäisestä oikeuskanslerin ratkaisusta.

Täydennys.

1) Se, että hävisin kirkkojärjestyskanteluni, tekee nyt ratkaistavana olevan kanteluni entistäkin tärkeämmäksi. Jos olisin kirkkojärjestyskanteluni voittanut, olisi kirkolla ollut aihetta korjata kirkkojärjestyksensä ja tällöin myös vainajienkäsitteilyohjeensa vastaisiin suuronnettomuuksiin varauduttaessa; siten olisin saavuttanut tavoitteeni, jotta tällä kantelullani ajan. Mutta nyt minun on siis turvattava vain siihen, että voitan tämän kanteluni. On siis hyvä, että olen ollut ja edelleen haluan olla aiempia kanteluitani perusteellisempi.

Tsunamin suomalaisuhreista oli 18.5.2006 viisi yhä kateissa, neljä lasta ja yksi aikuinen, ja yhä enemmän oli alkanut näyttää, että he ovat kadonneet kokonaan (*Turun Sanomat*). Näin ollen kanteluni tavoite on siirtynyt koskemaan käytännössä vain yritystä saada matkaansaattohartauskäytännön antama esimerkki muutetuksi vastaisia suuronnettomuuksia varten. Jos voitan tämän kanteluni, sama seikka ehkä tekisi ratkaisun vaatimien johtopäätösten toteuttamisen kirkolle helpommaksi.

2) Siinä tapauksessa, että voitan nyt esillä olevan kanteluni, kuvittelen, että kirkolla on lähinnä kaksi tapaa reagoida: Ensimmäisessä kirkko ajattelee jäseniään ja päättää varautua osallistumaan edelleenkin vastaisten suuronnettomuuksien jälkihoitoon, mutta nyt välttämättä niin, että kirkollisen toimituksen vainajalle tulee perustua vainajan jättämään kirjalliseen dokumenttiin (joko kirkon jäsenyyteen tai muutoin toivomukseen tai suostumukseen); tällöin kirkolle tulee paine muuttaa kirkkojärjestystään vastaavasti. Toisessa tavassa kirkko hylkää jäsenensä ja päättää olla vastaisuudessa osallistumatta suuronnettomuuksien hoitoon, jotta sen ei tarvitsisi

muuttaa kirkkojärjestystään ja se saisi silloin siunata ei-jäsenensä hautaan, vaikka tämä ei vainajan tahdon mukaista olisikaan. Kanteluni siis todellakin liittyvät toisiinsa.

Se, että voitaisiin nyt kanteluni, olisi siinä mielessä eduksi myös kirkolle, että se voisi silloin vedota korkean ulkoisen auktoriteetin ratkaisuun, kun se muuttaisi kirkkojärjestyksen säännöksen ja joutuisi aluksi selittämään ihmisille, miksi omaisten pyyntöihin saada siunaus kirkkoon kuulumattomalle vainajalle ei kirkko enää voi suostua siten kuin aiemmin. Toki kirkko voi tehdä tällaisen päätöksen itsekin, ja toivottavasti se sellaisen vielä tekeekin, sillä siunaamiskäytäntöä on kovin arvosteltu sekä kirkon sisä- että ulkopuolelta, mutta se saattaa arkailla peläten jäsentensä vastarintaa.

3) Minulla on tilaisuus, täysi syy tämän matkaansaattohartauskanteluni kannalta ja mielestäni myös oikeus kommentoida ensin oikeuskanslerin ratkaisua kirkkojärjestyskanteluuni. Pitkähkö tarkasteluni — kohdat 3a), . . . , 3g) — menee osittain päällekkäin kaiken aiemmin näissä kolmessa kanteluasiassani kirjoittamani kanssa.

3a) Lainaan ensin lukua ”Johtopäätökset ja toimenpiteet”:

”Kun otetaan huomioon mm. perustuslain 76 §:stä (kirkkolaki ja sen säätämisyjärjestys) ilmenevä kirkon itsenäinen asema suhteessa valtiovaltaan omilla asioissaan, kuuluu kirkon pyhiä toimituksia koskevien säännösten tulkitseminen kirkolle itselleen ja sen toimielimille. Kirkolla itsellään on myös toimivaltaa selvittää kyseistä säännöstä ja/tai yhdenmukaistaa sen soveltamiskäytäntöä kirkon piirissä.”

Kirkkojärjestyskanteluni oleellisimmassa osassa, sen liitteenä 3 olleessa artikkelissani ”Kirkkojärjestystä on korjattava” (*Vapaa Ajatteli* 2–3/2004, 56–63; liitteenä oli samasanainen verkkomuoto), olin aivan samaa mieltä. Mutta haluan huomauttaa muutamasta seikasta.

Oikeuskansleri voi kyllä ottaa laillisuusvalvontansa kohteeksi evankelis-luterilaisen kirkon pappien virkatoimet; jos hän siis olisi yhtynyt kanteluni väitteeseen, hän olisi todennut, että kirkkojärjestyksen käytännön noudattaminen johtaa selvästikin hyvin monissa tapauksissa sekä hautaustoimilain velvoitteiden ohittamiseen että rikoslain rangaistavaksi säätämään hautarauhan rikkomiseen. Tällöin kirkon olisi ollut ryhdyttävä soveltamaan siunaamiskäytäntöään suppeasti vaatimallani lailla, minkä jälkeen kirkon olisi ollut syytä muuttaa kirkkojärjestystä vastaavasti.

Eduskuntakaan ei siis voi muuttaa kirkkojärjestystä, mutta lisäksi eduskunta ei käytä tuomiovaltaa eikä ymmärtääkseni harjoita oikeuskanslerin lailla laillisuusvalvontaa. Siksi eduskunta ei käsittäkseni säätäessään hautaustoimilain ja aiemmin rikoslain pykälän hautarauhan rikkomisesta voinut käydä oikeutta ja tuomita, että kirkkojärjestyksen (1055/1993) käytäntö johtaisi hyvin todennäköisesti rikkomuksiin näitä lakeja vastaan. Tai tietystikään rikoslakia muutettaessa ei hautarauhan rikkomisesta hautauksessa kenties voinut olla kysettäkään, sillä HE 6/1997 vp antoi vain seuraavat fyysiset esimerkit:

”Pahennusta herättävää hautaamattoman ruumiin käsitlemistä voi olla esimerkiksi ruumiiseen kohdistuva silpominen tai muu väkivalta, ruumiin hävittäminen tai kätkeminen asianmukaisen hautaamisen estämiseksi, ruumiin tuominen yleiselle paikalle tai seksuaalinen puuttuminen ruumiiseen.”

Mutta nimenomaan hautaustoimilain säätämisesä eduskunta asetti vainajan katso-
muksen ja toivomukset etusijalle kirkkojärjestyksestä huolimatta ja voimatta ottaa
kantaa siihen, kuinka kirkkojärjestyksen sitten kävisi.

Täten mielestäni kirkkojärjestyksen siunaamiskäytännön kohtalo siis jäi auki
hautaustoimilain astuessa voimaan 1.1.2004. Tarvittiin vain joku ottamaan käy-
töntö oikeudellisen tarkastelun kohteeksi. Se olin minä. Seurattuani ensin tuolloin
syntyntä laajaa sanomalehtikeskustelua osallistuin siihen lopuksi kahdesti itsekin,
ja laadin sitten myös *Vapaa Ajatteli* -lehteen yllä mainitsemani artikkelin, jon-
ka heti sen valmistuttua 21.4.2004 toimitin hautaustoimilain seurantatyöryhmälle
(OPM037:00/2004); työryhmän oli opetusministeriö asettanut kaudeksi 22.1.2004–
31.12.2005 (työryhmällä on jatkoaika työelleen 30.6.2007 saakka). Sitten 9.12.2004
toimitin artikkelini saateen kera kanteluksi oikeuskanslerille, koska arvelin, että työ-
ryhmä ei ehkä asiaani tarttuisi nimestään huolimatta.

Odotin toki, että oikeuskansleri olisi sitten yhtynyt näkemykseeni. Tämä olisi
sitten johtanut kirkon muuttamaan kirkkojärjestyksen sellaiseksi, että sekin asettaa
vainajan katsoituksen etusijalle. Eduskunta olisi siten saanut hautaustoimilain pe-
riaatteet otetuksi huomioon myös lain käytännön soveltamisen kannalta oleellisessa
kirkkojärjestyksessä.

Mainitsemani laaja sanomalehtikeskustelu koski siis evankelis-luterilaiseen kirk-
koon kuulumattomien vainajien luterilaista ruumiinsiunausta. Yhdessäkään puheen-
vuorossa ei vaadittu esimerkiksi oikeutta saada polttaa ruumis roviolla vainajan kat-
somasperinteen mukaisesti. Kyllä ongelma on paikallistunut tilanteeseen, josta kan-
telin. Tätä keskustelua on toki käyty aiemminkin, ja se on yhä jatkunut. Ihmisten
huolta ja pelkoa on herättänyt ja herättää evankelis-luterilaisen kirkon käytäntö. Ku-
kaan ei ole tuonut esille pelkoa, että kuoltuaan hänen ruumiinsa joutuisi esimerkiksi
nekrofilin uhriksi. Ihmisillä on pelkoa vain ruumistansa kohtaavasta psyykkisestä
teosta. Ongelmia ja pahennusta herättää vain perinteinen suomalainen hautajaista-
pa, ei mikään uusi ulkomaisperäinen.

3b) Lainaan lukua ”Asian arviointia” (sivu 4):

”Sen mukaan, mitä hautaustoimilain 2 §:n ja rikoslain 17 luvun 12 §:n säännök-
sistä ja niiden perusteena olevista lainsäätämisasiakirjoista (hautaustoimilain
osalta lähinnä HE 204/2002 vp, PeVL 71/2002 vp ja HaVM 21/2002 vp sekä
rikoslain osalta lähinnä HE 6/1997 ja PeVL 23/1997 vp) voidaan päätellä, ei
nähdäkseni ole ilmennyt perusteltua aihetta epäillä, että kirkkoon kuulumat-
toman vainajan kirkollinen hautaan siunaaminen rikkoisi hautaustoimilain tai
rikoslain mainittuja säännöksiä.”

Mielestäni se useassa tapauksessa rikkoisi ainakin hautaustoimilain mainittuja sään-

nöksiä, mutta myös rikoslain, kuten alla uudestaan perustelen.

Kirkon piirissä kirkkoon kuulumattomien vainajien siunaamiskäytäntöä on perusteellisimmin tarkastellut ja arvostellut pastori Heikki Palmu, Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän työnohjaaja. Artikkelissaan ”Onko kirkon jäsenyydellä merkitystä?” (Suomen kirkon pappisliiton lehti *Crux* 1/2005, 28–30) (liite 17) hän kirjoittaa:

”Vainajat siunataan, vaikka on täysin ilmeistä, että ainakin huomattava osa heistä ei ole halunnut pappia arkkunsa äärelle.”

Tämä on päivänselvää ja aivan siitä riippumatta, että ei osaisi nimetä yhtäkään yksittäistä tapausta. (Palmu ei pidä ajatusta hautaustestamenttien kehittelystä hyvänä, ja hänen mielestään ainoa selkeä ja riidaton käytäntö on, että ihminen itse eläessään päättää, haluaako hän elää ja kuolla kirkon jäsenenä tai kirkon ulkopuolella; oli tämä päätös mikä tahansa, se on yksilön suvereeni oikeus, jota toisten pitäisi kunnioittaa (*ibid*). Olen samaa mieltä.)

Siis vainajia siunataan heidän tahtonsa vastaisesti. Tämän taas Vapaa-ajattelijain liitto ry kirjallisessa asiantuntijanlausunnossaan hautaustoimilakiesityksestä eduskunnan hallintovaliokunnalle esitti määriteltäväksi laissa rangaistavaksi teoksi. Valiokunnan pyytämässä vastineessa opetusministeriö totesi, että sen mielestä erillinen rangaistussäännös on tarpeeton viittaamalla rikoslain 17 luvun 12 §:ään, kuten oli viitattu lakiesityksen 2 §:n perusteluissakin. Vastine siis selvensi sitä, mitä lakiesityksen 2 §:n perusteluissa sanotaan. **Mielestäni perustelut täten erityisesti tarkoittavat, että vainajan tahdon vastainen ruumiinsiunaaminen voi täyttää hautarauhan rikkomisen tunnusmerkistön.** Tämän opetusministeriön vastineen selostin hyvin tarkasti *Vapaa Ajatteliija* -lehden artikkelissani sivuilla 59–60 kuten myös nyt ratkaistavana olevan kanteluasiani ensimmäisen kirjoituksen 23.6.2005 sivulla 8, jonka liitteenä 8 vastine on. Palaan tämän vastineen merkitykseen vielä tarkemmin alempana kohdassa 4). Mutta eikö oikeuskansleri itse oivaltanut tai myöntänyt esilletuomani opetusministeriön vastineen painavuutta?

Näin ollen todellisuudessa kirkkojärjestys johtaa hautarauhan rikkomisiin. Tarkemmin sanoen siis tapauksiin, jotka ainakin joissakin tapauksissa olisivat myös tuomioistuimessa todistettavissa hautarauhan rikkomiseksi; tarkoitan, että tällöin ehkä vaaditaan tarkka dokumentointi siitä, että siunaus oli todellakin vainajan tahdon vastainen. Mutta tietääkseni esimerkiksi vapaa-ajattelijajärjestöjen veteraaneja on haudattu kirkollisin menoin, kun omaiset eivät ole välittäneet vainajan vakaumuksesta.

Tämä oli artikkelini ”Kirkkojärjestystä on korjattava” keskeinen päättelyketju. Toivoin, että ne kaksi viranomasta, joiden puoleen käännyin, olisivat asettuneet tukemaan päättelyäni, jotta asia olisi saatu ratkaistua yleisemmällä tasolla eikä tarvittaisi oikeudenkäyntejä. Kirkko ehkä sitten vielä torjuisi yhden pappinsa häviämisen rikosoikeudenkäynnin pelkkänä ikävänä sattumana, jolla ei olisi merkitystä kirkkojärjestyksen suhteen. Olisi siis ollut kaikin puolin parempi, että olisin nyt voittanut kirkkojärjestykseni kanteluni.

Mutta mitä oikeuskansleri siis tarkoitti hämmästyttävän yksioikoisilla sanoillaan

”ei nähdäkseni ole ilmennyt perusteltua aihetta epäillä, että kirkkoon kuulumattoman vainajan kirkollinen hautaan siunaaminen rikkoisi hautaustoimilain tai rikoslain mainittuja säännöksiä”? Antaako oikeuskansleri tässä luvan kirkkoon kuulumattoman ja muutoinkin kirkkoa vastaan olleen vainajan omaisille oikeuden vääristellä tai vaieta papille vainajan vakaumuksesta saadakseen vainajalle hautaan siunauksen? Uskooko oikeuskansleri, että silloin yksikään muu, kuten vaikkapa vainajan läheisin ystävä, ei muka koskaan saisi tätä petosta tietää ja välttyisi näin kokemasta ystävänsä hautaamatonta ruumista kohdellun pahennustansa herättävällä tavalla? Antaako oikeuskansleri tässä takuun, että omaiset ja pappi eivät tällöin voisi missään tapauksessa hävitä oikeudenkäyntiä hautarauhan rikkomisesta? Vai uskooko oikeuskansleri, että sellainen kirkkoon kuulumaton ihminen on aina erikseen ja selvästi ja nimenomaan myös omaisilleen ilmaissut sen, että kirkollinen hautaaminen olisi todellakin hänen vakaamustaan vastaan, ja että omaiset myös aina ottaisivat tämän seikan huomioon?

3c) Lainaan edelleen lukua ”Asian arviointia” (sivu 4):

”... hautaustoimilain 2 §:n säännöksen suojelukohteena ovat ensi sijassa vainajalle läheisten ihmisten tunteet ja ihmisten käsitys siitä, miten vainajiin tulee suhtautua.”

ja

”Mitä hautarauhan rikkomista koskevaan rikoslain 17 luvun 12 §:n säännökseen tulee, ... suojelukohteena ei ole kuollut ihminen sinänsä, vaan elävien ihmisten peruskäsitys siitä, miten kuolleisiin tulee suhtautua.”

Molemmat lainsäätämisasiakirjojen kohdat olivat minulle tuttuja.

Mielestäni ihmisten peruskäsitys kuolleisiin suhtautumisessa on, että kuolleilla on loukkaamaton ihmisarvonsa edelleenkin. Kuollut elää muistoissamme, ja näiden muistojemme mukaisesti haluamme itse kuollutta kohdella ja odotamme muidenkin häntä niin kohtelevan. Joissakin jotkin muistot saattavat kyllä herättää ärtymystä ja vieroksuntaa, ja erityisesti tämä saattaa koskea kuolleen katsomusta. Tämä katsomus, vaikka se nimenomaan on niin tärkeä hautaamisen kannalta, halutaan tällöin ehkä sittenkin unohtaa ja ohittaa; omantunnonvaivoja ei koeta eikä tahdota kokea. Mutta toisaalta haluamme kohdella kuolleita arvokkaasti myöskin siksi, että toivomme niin saavamme itsellemmekin arvokkaan kohtelun kuoltuamme, sillä haluammehan, että ihmiset muistavat meitä mahdollisimman hyvällä tai ainakin mahdollisimman rehellisesti meille tärkeissä asioissa ja että tätä varten kuolemamme jälkeen meille ei tapahtuisi mitään, mikä vääristäisi jälkeemme jäävissä muistoa näistä meille tärkeistä asioista. Ja tällainen meille tärkeä ja tässä kysymyksessä oleellinen asia on katsomuksemme. Haluamme, että meitä kohdellaan kuoltuamme katsomuksemme mukaisesti tai ei ainakaan sen vastaisesti. Siksi ihminen voi osittain muodostaa käsityksensä kuolleiden arvokkaasta kohtelusta ajattelemalla sitä, kuinka hän toivoisi itseänsä kuoltuansa käsiteltävän. Kuolleet ja elävät ovat siis sittenkin sekä hautaustoimilain että hautarauhan turvaamisen yhtäläisiä suojelun kohteita.

Mutta yksi seikka vääristää tämän kuolleiden ja elävien välisen symmetrian, ja se on kirkollisen ja ei-kirkollisen katsomuksen välinen epäsymmetria. Kirkkoon kuuluvat voivat hyvin rauhallisin mielin odottaa joka tapauksessa saavansa kirkollisen katsomuksensa mukaisen kirkollisen hautaamisen; vrt.:

”Kirkon jäsenyys on vainajan selvä tahdonilmaus hautaansiunaamisesta, jota omaiset eivät voi kiistää.” (*Hautaustoimen käsikirja*, Edita, Helsinki 2005, s. 114) (liite 18)

Tällöin heistä moni joutuessaan hautaamaan kuolleen, joka ei kuulunut kirkkoon ja jonka katsomus oli täten ei-kirkollinen, ohittaa vainajan katsomuksen, koskapa sellainen teko ei käytännössä vaikuta heidän omaa kohtaloaan koskeviin odotuksiinsa eikä siksi herätä heissä ajatustakaan teon yhteensopimattomuudesta näiden odotustensa oikeutuksen kanssa. He myös saattavat jopa olla sitä mieltä, että vain kirkollinen hautaaminen on kuolleen arvokasta kohtelua, jolloin kyse ei ole pelkästä mukavuudenhalusta.

Juuri tämä, että emme enää elä luterilaisessa yhtenäiskulttuurissa, tekee niin välttämättömäksi korostaa hautaustoimilaissa vainajan katsomusta. Moittimani kirkkojärjestyksen säännös taas ohittaa kirkkoon kuulumattoman ihmisen ei-kirkollisen katsomuksen; säännös vaatii tällaiselta ihmiseltä toimenpiteitä hänen katsomuksensa kunnioittamiseksi, ja kuitenkin juuri ei-kirkollisuutensa tähden ihminen ei tuollaisista vaatimuksista ehkä edes tiedä saati halua niitä noudattaa.

Tässä yhteydessä kehotan lukijaa kertaamaan *Vapaa Ajatteliija* -lehden artikkeli toiseksi viimeisestä kappaleesta kuvaukseni kirkkoon kuuluvan äitini hätääntymisestä, että jäisi vaille papin toimittamaa ruumiinsiunausta hänen ymmärrettyään hetken ajaksi osittain väärin ilmoitukseni, etten osallistuisi hänen hautajaistensa kirkollisiin osiin (kirkkojärjestyksen säännöksen vääryys antaa uuden syyn olla osallistumatta). Ajatus tulla haudatuksi ilman katsomuksensa kunnioittamista olisi arvaustenkin piinannut häntä alituisesti. Kyllä hautarauhan turvaamisen suojelukohteena siis ovat — on oltava — myös ihmisten odotukset siitä, kuinka heitä itseään kohdeltaisiin heidän kuoltuaan. Tämän voisi ilmaista sitten niinkin, että suojelukohteena ovat kuin ovatkin myös kuolleet.

3d) Lainaan yhä lukua ”Asian arviointia” (sivu 5):

”Hautajaisten järjestämisestä huolehtivat henkilöt lienevät parhaiten perillä siitä, millaisia toivomuksia vainajalla on ollut hautajaisten osalta.”

Vainajan kuulumattomuus kirkkoon on kuitenkin asia, josta he pääsevät selville, ja seikka ilmaisee lähtökohtaisesti sen, mikä toivomus vainajalla on ollut hautajaisten osalta: niiden tulee olla ei-kirkolliset. Mutta tästä he eivät välttämättä välitä. Ja vaikka vainaja olisi sanonut saman asian muutenkin, he eivät välttämättä siitä tiedä, ja vaikka tietäisivät, eivät välttämättä välitä siitäkään. Mutta huomattakoon, että jos kirkon olisi välttämätöntä lisätä kirkkojärjestykseen vaatimus vainajan jättämästä kirjallisesta luvasta, luvan antajan olisi mitä tarpeellisinta, asiallisinta ja helpointa kertoa tästä luvasta lähimmille omaisilleen, ja näillä olisi puolestaan kiinnostusta

sellaista lupaa kyseiseltä henkilöltä tiedustella tämän vielä eläessä, jos he nimittäin tuntisivat halua haudata tämä kirkollisesti.

3e) Sitten lainaan luvun ”Asian arviointia” loppua:

”Perustuslakivaliokunta lausui (s. 42), että ihmisarvon loukkaamattomuus ilmaisee perustavanlaatuisen oikeuksien yleisinhimillisen perustan, jonka voidaan katsoa olevan — ainakin kaikkien perustavimpien yksilön oikeuksien osalta — oikeusjärjestyksestä riippumaton ja johon kuuluvien oikeuksien käytön perustana on yksilön oikeus määrätä itsestään ja asioistaan. Epäselväksi mielestäni tosin jää, millainen merkitys tälle yleisluontoiselle periaatteelle ihmisarvon loukkaamattomuudesta voidaan antaa kirkkojärjestyksen 2 luvun 23 §:n kannalta.”

Lainaukseni teksti näyttää oikeasti olevan oikeuskanslerin tiivistelmä hallituksen esityksen sivulla 42 olleesta tekstistä, sillä sen puolestaan perustuslakivaliokunta hyväksyi keskusteluitta. Itse tiivistän tekstin niin, että *valtiosääntö turvaa yksilön vapauden ja oikeudet, ja sanonnan piiriin kuuluu myös yksilön itsemääräämisoikeus eli vapaus määrätä itsestään ja toimistaan*. Tällainen valtiosäännön yleisluontoinen periaate on aivan keskeinen hautaustoimilain 2 §:n 3 momentin kannalta; hallintovaliokuntahan mietinnössään nimenomaan korosti vainajan katsomuksen ja toivomusten kunnioittamista. Hautaustoimilakiin verrattuna toissijaisen kirkkojärjestyksen 2 luvun 23 § taas ei lähde vainajan itsemääräämisoikeuden kunnioittamisesta lainkaan, vaan päinvastoin siitä, että ihmisen päätös elää — ja kuolla — kirkkoon kuulumatta ei merkitsekään mitään ainakaan hänen kuolemansa jälkeen, vaan hänet voidaan haudata hänen ei-kirkollisen katsomuksensa vastaisesti kirkollisesti, ellei hän sitten alistu ja kykene noudattamaan kirkkojärjestyksen vaatimusta ’ilmaista selvästi tahtovansa toisin’, mikä sekin saatetaan sitten mitätöidä. Ja mitä sellainen selvästi ilmaiseminen sitten tarkoittaisikaan ja millä tavoin sen voisikaan sitovasti tehdä, jos kerran kirkolle ei riitä se täysin selvä seikka, että kellään ei ole esittää kirjallista dokumenttia, jolla ihminen sittenkin olisi ilmoittanut haluavansa tulla kuoltuaan liitetyksi kirkon piiriin kirkollisten seremonioiden kohteena.

Valtiosäännön turvaaman ihmisarvon loukkaamattomuuden merkitys näkyy paremmin seuraavassa lainauksessa luvusta ”Asian arviointia” (s. 4):

”Merkitystä on lisäksi sillä, että perustuslain 1 §:n 2 momentin säännös ihmisarvon loukkaamattomuudesta ulottaa vaikutuksensa laajemmalle kuin elossa olevien ihmisyksilöiden kohteluun.”

Kirkkojärjestyksen sallima vainajan ei-kirkollisen katsomuksen mitätöinti kirkollisella hautaan siunauksella loukkaa vainajan ihmisarvoa.

Ihmettelyn oikeuskanslerin epäröintiä soveltaa näitä valtiosäännön turvaamia yleisiä periaatteita, sillä nämä periaatteet antavat päinvastoin vahvan pohjan nähdä, että kirkkojärjestyksen 2 luvun 23 § on perustavalla tavalla väärä.

3f) Äskeisen kohdan 3e) viimeistä lausetta korostaa sekä kirkkojärjestystä (1055/1993) että nykyistä kirkkolakia (1054/1993) edeltävän kirkkolain (635/1964) vastaava

säännös (100 §, 3 mom), josta selviää, kuinka kirkko astui kirkkojärjestyksessä aivan tarpeettomasti juuri väärään suuntaan. Se kuuluu seuraavasti:

”Papilla olkoon oikeus toimittaa kirkkoon kuulumattoman henkilön hautaan siunaaminen, jos tämän lähimmät omaiset sitä pyytävät ja pappi sielunhoidollisesta keskustelusta tai muulla tavoin saamansa käsityksen nojalla katsoo sen toimitamiseen olevan riittäviä perusteita.”

Tämä vanhan kirkkolain säännös olisi siis ollut lähempänä hautaustoimilain periaatteita kuin nykyinen kirkkojärjestys, mutta vainajan katsomus voitiin siinäkin ohittaa, kuten monessa tunnetussa tapauksessa ohitettiin, sillä ei sekään vaatinut vainajan jättämää selvää (kirjallista) lupaa hautaan siunaamiseen.

3g) Lopuksi lainaan lukua ”Johtopäätökset ja toimenpiteet”:

”Tapa, jolla eri näkökohtia painotetaan, vaikuttaa ratkaisevasti siihen, miten hautajaisten järjestelyssä määräämisvalta hautaan siunaamisen osalta säädetään. Keskeisellä sijalla näyttää olevan se, millainen merkitys annetaan vainajan ”katsomukselle”, jota esimerkiksi hallintovaliokunta korosti mietinnössään 21/2002 vp, ja millaisia johtopäätöksiä sen perusteella voidaan tehdä.”

Ihmiselle hänen katsomuksensa eli hänen todellisuuskäsityksensä sekä vapaus ilmaista katsomuksensa jäsenyydellään uskonnollisessa yhdyskunnassa tai kuulumattomuudellaan uskonnollisiin yhdyskuntiin voi olla aivan keskeisen tärkeä seikka hänen elämässään ja hänen pyrkimyksissään. Hautaustoimilaki lähtee tästä ja antaa ihmiselle itselleen määräämisvallan hautajaistensa järjestelyn osalta. Kirkkojärjestys taas ei tätä määräämisvaltaa kirkkoon kuulumattomalle suo, vaan se asettaa tälle loukkaavia vaatimuksia toimenpiteistä, joilla tämän olisi yritettävä varmistaa katsomuksensa kunnioitus ja ehkäpä sittenkin epäonnistuen.

Kirkkojärjestyksen ongelmallinen säännös on myös toissijainen hautaustoimilakiin nähden, ei rinnakkainen, sillä uskonnollisten yhdyskuntien on toimittava lakia noudattaen, evankelis-luterilaisen kirkonkin; kirkkojärjestyksen säännöksen tai ainakin säännöksen soveltamisen on sopeuduttava hautaustoimilakiin.

Oikeuskansleri näyttää ajattelevan, että kirkkojärjestys antaisi vallan omaisille ohi vainajan, ja tämä käsitys onkin mielestäni realistinen. Mutta on kestänyt ajatella, toisin kuin lainaamani kohta tuntuisi viittaavan, että näkökohtaa omaisten päätösvallasta sopisi edelleen painottaa kirkkojärjestyksessä, vaikka hautaustoimilaissa painotetaan näkökohtaa ihmisen itsensä päätösvallasta.

Ihmettelen täten, että oikeuskansleri ylipäätään vielä kyseli, mikä merkitys maininnalle vainajan katsomuksesta annetaan ja millaisia johtopäätöksiä sen perusteella voidaan tehdä.

Kanteluni oikeudellinen perusta oli, että hautaustoimilain mukaisesti vainaja ja hänen katsomuksensa on ensisijainen, eivät omaiset. Tavoite, jota kantelussani ajoin, oli saada oikeuskanslerin päätös, että ihmisen itsemääräämisoikeuden nojalla vainajan kuulumattomuus kirkkoon kertoo lähtökohtaisesti hänen katsomuksensa olleen ei-kirkollisen. Tällöin kirkkojärjestyksen sanamuodosta huolimatta hänelle ei saisi

järjestää kirkollisia hautajaisia, koska muuten hänen hautarauhaansa rikotaan. Vain hänen jättämänsä kirjallinen lupa todistaisi hänen itsensä ajatelleen muuta.

4) Palaan nyt yllä 3b)-kohdassa mainitsemaani eduskunnan hallintovaliokunnan opetusministeriöltä pyytämään opetusministeriön 13.12.2002 päiväämään vastineeseen Vapaa-ajattelijain liitto ry:n kirjallisesta asiantuntijalausunnosta hallituksen esityksestä HE 204/2002 vp hautaustoimilaiksi. Tämä on siis kantelukirjoitukseni 23.6.2005 liite 8 sivuun 8, ja selostin vastinetta myös jo artikkelissani ”Kirkkojärjestystä on korjattava” (*Vapaa Ajattelija* 2–3/2004, 56–63). Kertaan ja täydennän näitä tarkasteluitani.

4a) **Hautaustoimilain yhteydessä.**

Lausunnossaan liitto esitti, että vainajan tahdon vastainen siunaaminen pitäisi määritellä laissa rangaistavaksi teoksi. Liitto siis viittaa lähinnä hautaustoimilain seuraavasti kuuluvaan 2 §:n 3 momenttiin: ”Vainajan ruumiin hautaamisessa ja tuhkaamisessa sekä tuhkan käsittelyssä tulee kunnioittaa vainajan katsomusta ja toivomuksia.” Lain 2 §:n 2 momentti taas kuuluu: ”Vainajan ruumista ja tuhkaa tulee käsitellä arvokkaalla ja vainajan muistoa kunnioittavalla tavalla.” Hallituksen esityksessä tätä 2 §:n 2 momenttia perustellaan seuraavasti: ”Joissakin tapauksissa ruumiin ja tuhkan epäkunnioittava käsittely voi täyttää myös hautarauhan rikkomisen tunnusmerkistön, josta säädetään rikoslain 17 luvun 12 §:ssä.”

Opetusministeriö torjui liiton ehdotuksen tarpeettomana viittaamalla itse hautaustoimilakiehdotukseen ja rikoslain pykälään hautarauhan rikkomisesta, kuten oli viitattu hallituksen esityksessäkin:

”Lisäksi liitto esittää, että vainajan tahdon vastainen siunaaminen pitäisi määritellä laissa rangaistavaksi teoksi.

...

Ehdotuksen 2 §:n mukaan vainajan ruumista ja tuhkaa tulee käsitellä arvokkaalla ja vainajan muistoa kunnioittavalla tavalla. Ruumiin tai tuhkan epäkunnioittava käsittely voi täyttää hautarauhan rikkomisen tunnusmerkistön, josta säädetään rikoslain 17 luvun 12 §:ssä. Näin ollen opetusministeriön mielestä Vapaa-ajattelijain liitto ry:n esittämä erillinen rangaistussäännös ei ole tarpeellinen.”

Täten opetusministeriö viittasi hautaustoimilain 2 §:n 2 momenttiin, vaikka Vapaa-ajattelijain liitto viittasi siis pikemminkin 2 §:n 3 momenttiin. *Kuitenkaan opetusministeriö ei mitenkään korostanut tätä eroa.* Momenteja 2 ja 3 ei voikaan erotella jyrkästi toisistaan; vainajan katsomuksen kunnioittamatta jättäminen on väärin, paitsi vainajaa, myös itsensä vainajan tilanteeseen kuvittelevaa kohtaan; tällainen henkilö ei silloin puolestaan voi pitää hautaustoimitusta arvokkaana ja vainajan muistoa kunnioittavana.

Toisessakaan suhteessa opetusministeriö ei tehnyt eroa liittoon. Liiton lausunnossa puhuttiin vainajan tahdon vastaisen siunaamisen rangaistavuudesta. Tällainen rangaistava teko olisi siis *vainajan katsomuksen vastainen ja psyykkinen.* Jos taas

hallituksen esityksessä ja opetusministeriön vastineessa rangaistavuuden olisi tarkoitettu viittaavan vain esimerkiksi seuraavankaltaisiin Suomessa vieraisiin hautauskäytäntöihin, ministeriön olisi ollut se vastineessaan sanottava:

”Uskova mongoli tai tiibettiläinen lahjoittaa kuin viimeisenä almuna oman ruumiinsa petoeläinten ruoaksi.” (Kaj Birket-Smith: *Kulttuurin tiet*, osa 2, WSOY 1972, s. 302)

Tällöin opetusministeriön olisi siis ollut korostettava, että hautausmenoissa rangaistavaa olisi vain yllä 3a)-kohdassa lainaamani hautarauhapykälän perustelujen kaltainen *fyysinen teko*, vaikka se olisikin *vainajan katsomuksen mukainen*. Mutta tätäkään eroa ei vastine väittänyt; muutoinhan sen olisi ollut kerrottava hallintovaliokunnalle, että hallituksen esityksen viittaus rikoslakiin ei kata Vapaa-ajattelijain liiton ajamaa rangaistussäännöstä.

Tokihan esimerkiksi se ilmeisestikin täyttäisi hautarauhan rikkomisen tunnusmerkistön, että hautajaisvieras ottaisi ilkeästi arkusta ruumiin tanssittavaksi. Mutta jos opetusministeriö tarkoitti viitata äskeisen ohessa tai sijasta tällaisiin tekoihin, jotka eivät hautajaistapoihin kuulu, se olisi silloin jälleen vastannut valiokunnalle harhaanjohtavasti asian vierestä puhuen.

Täten olen mielestäni todistanut, että opetusministeriö tarkoitti vastineessaan hautarauhan mahdollisella rikkomisella myös tekoja, joita Vapaa-ajattelijain liitto tarkoitti, eli hautarauhan rikkomista psyykkisellä tavalla ja itse asiassa samalla tavalla eli vainajan katsomuksen vastaisilla hautajaisilla.

On huomattava, että jos opetusministeriö olisi ollut toista mieltä, sen olisi vastineessaan tullut kertoa tämä hallintovaliokunnalle, jotta valiokunta olisi sitten mahdollisesti lisännyt mietintöönsä jotain liiton lausunnosta, kuten juuri liiton esittämän rangaistussäännöksen lakiin. Mielestäni kuitenkin valiokunta ymmärsi ja sillä oli oikeus ymmärtää opetusministeriön vastine niin, että rikoslakiin viittaminen hautaustoimilain yhteydessä tarkoitti, että hautarauhan rikkomisen tunnusmerkki hautaamattoman ruumiin pahennusta herättävän käsittelyn muodossa saa nyt aiempaa laajemman tulkinnan, joka antaa perustellun oikeuden nostaa syyte myös teosta, jossa vainajan ruumista tai tuhkaa on käsitelty hänen katsomuksensa vastaisesti. Näin itse asian heti ymmärsin, kuten olen sen *Vapaa Ajattelija* -lehden artikkelissani kuvannut.

On edelleen huomattava, että valiokunnan siis näkemykseni mukaan ymmärrettyä asian aivan oikein kuvaamalla tavalla se ei kuitenkaan mietinnössään irtisanoutunut tästä tulkinnan laajentamisesta; muutoinhan sen olisi tullut mainita sellainen mahdollinen irtisanoutumisensa mietinnössään.

Nyt mietinnössä ei ole mitään näistä liiton ja ministeriön kannoista valiokunnalle, mutta eihän tarvinnutkaan olla. Silti mielestäni Vapaa-ajattelijain liiton lausunto ja opetusministeriön vastine siihen selvensivät yhdessä arvokkaalla tavalla sitä, mitä viittauksen rikoslakiin hautaustoimilain perusteluissa on myös ajateltava tarkoittavan. Siis sen mahdollista tuomittavuutta hautarauhan rikkomisena, mikä kaikkein

eniten ja kaikkein tavallisimmin herättää näissä asioissa ihmisten pahennuksen ja missä he kokevat vainajan ruumista tai tuhkaa käsiteltävän epäarvokkaasti ja vainajan muistoa epäkunnioittavalla tavalla: vainajan katsomuksen ohittamisen ja vainajan katsomuksen perusteella otaksuttavissa olleiden vainajan toivomuksien sivuuttamisen vainajan ruumiin hautaamisessa tai vainajan tuhkan käsittelyssä erityisesti hautajaisissa.

Opetusministeriö ei käytä tuomiovaltaa, eikä se sitä vastineessaankaan käyttänyt, vaan sen sijaan sekä hallituksen esitys että opetusministeriön sitä tukenut vastine ehdottivat yllä osoittamallani tavalla uutta normia. Norminantovalta taas on eduskunnalla, ja tämän uuden normin eduskunta vahvisti hyväksymällä hallintovaliokunnan mietinnön, jossa puolestaan hallituksen esityksen asianosaiset kohdat oli hyväksytty muuttamattomina. Tuomiovaltaa käyttävät tuomioistuimet, ja käsitykseni mukaan niillä on nyt oikeus tuomita rangaistus hautarauhan rikkomisesta hautaamattoman ruumiin pahennusta herättävän käsittelyn muodossa silloinkin, kun teko on ehkä ollut vakiintuneen hautajaistavan mukainen ja muuten moitteeton ja kenties monen mielestä täysin moitteeton, mutta kuitenkin vainajan katsomuksen vastainen ja tällöin taas monessa vainajan katsomuksen jakavassa tai siitä tietävässä pahennusta herättävää. Tuomio tulisi siis luonteeltaan *vainajan katsomuksen vastaisesta psyykkisestä teosta*.

4b) **Hautarauhan rikkomisen ajallisestikin laaja tulkinta.**

Äskeinen koski hautaustoimilakia. Oleellista on siis, että hautaustoimilain säätämisen yhteydessä tulkittiin rikoslain pykälää hautarauhan rikkomisesta uudistavasti ulottamalla tuomittaviksi tietyt psyykkisluonteisetkin teot. Nyt kuitenkin hautarauhan turvaamisen tavoitteen tähden vastaavien tekojen on oltava tuomittavia aivan hautaustoimilaista riippumatta tapahtuivatpa ne koska tahansa kuolemantapauksen jälkeen, mutta kuitenkin viimeistään vainajan ruumis haudattaessa tai tuhka sijoitettaessa sekä rajatapauksessa silloinkin, kun ruumis on kadonnut tai tuhoutunut sekä ihminen julistettu kuolleeksi ja kun vainajalle järjestetään tällöin hautajaisia vastaava muistotilaisuus. Tulkinnan on siis oltava ajallisestikin laaja.

Näin ollen olen mielestäni voinut johtaa pätevyuden seuraavalle rikoslain hautarauhan rikkomista koskevan pykälän kylläkin varsin abstraktisti muotoilemalleni laajalle tulkinnan vainajan katsomuksen vastaisista psyykkisistä teoista:

Hautarauhan rikkomisen tunnusmerkistön voi täyttää myös vainajaan kohdistuva vainajan katsomuksen vastainen psyykinen teko silloin, kun teko tapahtuu vainajan ruumiin tai tuhkan äärellä ja siihen mahdollisesti jopa liittyy vainajan ruumiin tai tuhkan siirto erityisiin teolle ominaisiin, vainajan katsomuksen vastaisiin tiloihin; ja näitä fyysisiäkään ehtoja ei tunnusmerkistön täyttymiseen tarvita vastaavan psyykkisen teon yhteyteen tilanteessa, jossa ruumis on kadonnut tai tuhoutunut ja ihminen julistettu kuolleeksi.

Juuri se äärimmäisen vastuunalainen tilanne, jossa tulkinta hallintovaliokunnan edessä hautajaisten osalta vahvistettiin, tekee mielestäni tästä tulkinnasta todellakin sa-

manvahvuisen niiden tulkintojen kanssa, jotka aikanaan asianomaiselle rikoslain pykälälle annettiin sitä säädettäessä.

Esittämäni abstrakti laaja tulkinta saa tietysti merkityksensä vasta sovellettaessa sitä konkreettisiin tapauksiin. Tässä esillä olevassa kantelussani kyseinen konkreettinen tapaus on Phuketin lentokentällä harjoitettu matkaansaattohartauskäytäntö. Tässä käytännössä on kyse mahdollisesti vainajan katsomuksen vastaisista vainajaan kohdistuvista uskonnollisista toimituksista vainajan ruumiin äärellä.

Opetusministeriö ei jälkikäteen voi lähteä tätä hautarauhan turvaamisen myös ajallisesti laajaa tulkintaa supistamaan kantelustani 26.9.2005 antamansa selvityksen lailla, jos sellaisesta sitten oli kysymys, vaan tulkinta jää ohjaamaan lain soveltamista yleisemminkin. Opetusministeriö ei selvityksessään mitenkään edes ottanut yksityiskohtaisesti kantaa yllä tarkastelemaani hallintovaliokunnalle antamaansa vastineeseensa, josta se ei voisikaan oikeasti enää irtisanoutua. Se ei siis yrittänyt kumota sitä, että hautaustoimilain yhteydessä hautarauhan turvaamisesta annettiin uusi normi. Päinvastoin, selvitys antoi tukea väittämälleni tulkinnalle ainakin sikäli, että se perusteli yhden psyykkisen teon hyväksyttävyyttä vetoamalla siihen, että eräs toinen psyykkinen teko olisi muka hyväksyttävä. Selvityshän olisi voinut sanoa, että koska psyykkinen teko kerran on vain psyykkinen eikä fyysinen, se ei voi olla rikoslaisa rangaistava, mutta sellaista selvitys ei väittänyt.

Onko opetusministeriön selvitys 26.9.2005 nähtävä opetusministeriön yrityksenä käyttää tuomiovaltaa hautarauhan rikkomisen osalta? Sellaista valtaa opetusministeriöllä ei kuitenkaan ole. Selvitys onkin nähtävä asianajovallan käyttönä vastaajan puolesta tilanteessa, jossa hautarauhan rikkomista voi olla myös psyykkinen teko. Selvitys yrittää perustella, miksi matkaansaattohartauskäytäntö ei kuitenkaan voisi johtaa hautarauhan rikkomiseen mahdollisten kirkkoon kuulumattomien vainajien osalta, vetoamalla oleellisesti siihen, että kirkkoon kuulumattoman vainajan kirkollinen hautaus ei arvatenkaan herätä pahennusta tällaisen hautauksen järjestäjissä, joita taas on tunnetusti paljon ja erityisesti selvityksen mainitseman kristillisten hautausten korkean 98 % osuuden nojalla. Minä taas kantelin siksi, että kirkkoon kuulumattomien vainajien kirkolliset hautajaiset herättävät yleisesti pahennusta kirkkoon kuulumattomissa, jolloin myös matkaansaattohartauskäytäntö saattaisi herättää pahennusta niissä kirkkoon kuulumattomissa, jotka saavat käytännöstä tietää. Itse sain siitä tietää, pahastuin ja kantelin. Tuomiovaltaan nähden olen siis kantaja. Tällöin ajattelen oikeuskanslerin käyttävän tätä tuomiovaltaa.

En ole myöskään ainoa pahastumisensa esittänyt. Lainaan artikkelia ”Uskonnottomat kaipaavat tiloja siviilihautajaisiin” Helsingin Sanomissa 29.6.2005 (liite 19), jossa kylläkin ilmeisesti viitataan vain vastaanottopäessä järjestettyihin ekuumeenisiin muistohetkiin, ei matkaansaattohartauksiin, joista taas Helsingin Sanomat kertoi ilmeisesti vasta joulukuussa 2005 (kanteluni liite 16):

”Epäselvyyttä uskonottomien kohtelusta on [Anneli] Aurejärvi-Karjalaisen mielestä myös viranomaisilla. Esimerkiksi tähän mennessä kaikille suomalaisille tsunamiuhreille on järjestetty lentokentällä kristillinen muistohetki, vaikka tilas-

tollisesti on todennäköistä, että osa heistä on uskonnottomia.

”Kun tapahtuu kriisitilanne tai suuronnettomuus, sen käsittely ei saisi automaattisesti olla luterilaista tai ekumeenista. Pitäisi ottaa huomioon, että yhä suurempi osa ihmisistä on kokonaan uskonnottomia tai ei-kristittyjä”, Aurejärvi-Karjalainen painottaa.”

Siis epäselvyyttä viranomaisilla. Ehkä sitäkin, mutta siinä tapauksessa toivon voitavani tämän kanteluni, jotta viranomaisetkin saisivat asiaan selvyyttä.

Perustelen tulkintani aikaulottuvuuden laajuutta vielä uudemman kerran seuraavasti: Jos ihmisille näytettäisiin kanteluni liitteenä 3 oleva valokuva, kuinka kukaan voisi sanoa, että siinä ei missään tapauksessa rikota hautarauhaa, kun toisaalta tiedettäisiin, että vastaavanlainen kuva samasta vainajasta kirkossa otettuna voisi kuvata hautarauhan rikkomista?

Näiden nyt aiempaa perusteellisemmin esittämiäni seikkojen tähden olen aina katsonut voivani aivan asiallisesti vedota tähän ratkaisevaan hautarauhan laajaan tulkintaan kantelussani matkaansaattohartauksista.

Tahdon tämän 4)-kohdan lopuksi mainita, että yhdistyksemme on yllä mainitsemani ansiokkaan asiantuntijalausunnon antaneen Vapaa-ajattelijain liiton jäsen.

5) Nykyään uskonnollisesta yhdyskunnasta eroaminen tapahtuu kirjallisesti ja ero astuu voimaan heti; enää ei vaadita henkilökohtaista käyntiä ja kuukauden harkinta-aikaa. Kummatkin muutokset kertovat siitä, että ihmisen ratkaisua erota kirkosta pidetään lähtökohtaisesti vakavasti harkittuna päinvastoin kuin asianlaita oli aiemmin. Samasta kertoo se, että kirkosta eronneen konfirmoidun aikuisen on nykyään myös hyvin vaivatonta palata kirkon jäseneksi; yhä useammassa seurakunnassa sen voi tehdä jopa kirjeitse ja jossain vieläpä verkosta tulostettavalla lomakkeella, josta postimaksu on valmiiksi maksettu. Se, että ihminen ei kuulu kirkkoon, kertoo siis hänen vakavasta kannastaan. Silloin ei sovi ajatella, että kirkosta erossa oleminen olisikin lähtökohtaisesti vain näennäistä ja että ihminen muka todellisuudessa haluaisikin viimeistään kuoltuaan liittyä kirkon yhteyteen silloinkin, kun hän ei ole sellaista itse esittänyt.

On kyllä niitä, jotka vaikkapa kirkollisveroja karttaakseen eroavat kirkosta ja silti toivovat ja laskevat saavansa kirkollisen hautaan siunauksen ja kuitenkin ilman, että heidän itsensä tarvitsisi laatia sitä varten kirjallista lupaa. Ei kuitenkaan sovi ajatella, että heille kaiken tulisi olla ilmaista: Olisi liian suuri hinta, jos otettaisiin heidän toiveensa täyttämisen etusijalle ja annettaisiin sitä varten kirkkojärjestyksen moittimani vääryyden säilyä. Mutta tuskin he kehtaisivatkaan julkisuudessa puhua kirkkojärjestyksen nykyisellään säilyttämisen puolesta ainakaan rehellisesti itseensä viitaten.

6) Uuden uskonnonvapauslainsäädännön mukaan uskonnollisiin yhdyskuntiin kulumattomien peruskoulun oppilaiden ja lukion opiskelijoiden katsomusaine on lähtökohtaisesti elämäkatsomustieto, kun taas vanhan uskonnonvapauslain mukaan se oli kaikille oppilaiden/opiskelijoiden enemmistön tunnustuksen mukainen uskonnon ope-

tus eli käytännössä evankelis-luterilainen uskonnonopetus, josta tähän enemmistöön kuulumattomalle saattoi huoltaja vaatia vapautuksen. Nykyään tähän uskonnonopetukseen voi enemmistön uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumaton oppilas/opiskelija osallistua huoltajien yhteisellä ilmoituksella/omalla ilmoituksellaan. Tässäkin siis ajatustapa on muuttunut: evankelis-luterilainen kirkko ei ole kaiken lähtökohta, vaan ihminen lähentyy kirkkoa vain eri päätöksellään. Oppi pitää ottaa kanteluni käsittelyyn: uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumaton toivoo saavansa kuoltuaan papin ruumiinsa äärelle vain eri ilmoituksestaan, ja muutoin pappi loukkaa hänen hautarauhaansa.

7) Ihminen saattaa erota kirkosta kertomatta siitä ja eronsa syistä niille, joille ensisijassa lankeaisi hänen hautaamisensa. Erityisesti nuoren ei välttämättä ole helppo kertoa vanhemmilleen. Suhde voi myös olla etäisempi niin, että kertominen olisi kylläkin helppoa, mutta toisaalta tilaisuutta siihen ei sitten tule. Kuinka tällöin voitaisiin sanoa, että tuollaisessa tilanteessa kuolleella ei muka olisi ollut mitään kirkollista hautaan siunatuksi tulemistä vastaan? On päinvastoin syytä ajatella, että jos hän olisi kaikesta huolimatta toivonut saavansa hautaan siunaamisen, hänen olisi ollut helpompaa puhua eroamisestaankin niille, joiden hän olisi arvellut muussa tapauksessa suhtautuvan eroamiseensa vihamielisesti; eroamisen syyt kun näiden olisi tällaisessa tapauksessa ehkä ollut helpompi niellä. Lisäksi vain tällaisessa tapauksessa eroamisen syitä olisikin tarpeen selvittää toisille; muuten eroaminen perustelee itse itsensä.

Toisaalta suullisesti kerrottu tieto eroamisen syistä voi vääristyä tai se voidaan ohittaa. Ihmisen itsensä on oltava lähtökohtana; siksi juuri ajan vainajan jättämän kirjallisen luvan vaatimista.

On ylipäätään väärin, että kirkkojärjestys antaa kirkolle yhä vallan soveltaa siunaamiskäytäntöä kirkkoon kuulumattomaan vainajaan, joka ei ole tahtonut olla edes niin paljon kirkon kanssa tekemisissä, että olisi katsonut tarpeelliseksi ottaa kirkko hyväntahtoisesti huomioon tekemällä kirkkojärjestyksen tarkoittaman selvän toisin tahtomisen ilmaisun — ellei nimittäin kirkkoon kuulumattomuus ja pidättyminen (kirjallisesta) hautaan siunatuksi tulemisen toivomuksesta itsessään sellaiseksi riitä.

Toisin sanoin vielä: Millä oikeudella kirkko muka voi vaatia kirkkoon kuulumattomalta toimenpiteitä, jotka pelastaisivat hänet hautaan siunaavan papin syytteeltä ja mahdolliselta tuomiolta hautarauhan rikkomisesta ja hautaustoimilain ohittamisesta?

8) Evankelis-luterilaisen kirkon Sauvo–Karunan seurakunnan esimerkillinen ja urhea kirkkoherra TL (väit.) Kalle Elonheimo päätti alkuvuonna 2004 olla enää siunaamatta hautaan kirkkoon kuulumattomia vainajia näiden vakaumuksen kunnioittamisen vuoksi. Hänen kannanottonsa aloitti laajan lehdistökeskustelun. Pienen seurakunnan kotisivuilla (www.savo-karunanseurakunta.fi) tämä kerrotaan 31.1.2006 päivitettyissä ohjeissa (**liite 20**) seuraavasti: ”Kirkkoherra Elonheimo ei siunaa hautaan kristilliseen kirkkoon kuulumatonta kunnioittaakseen tämän uskonnollista va-

kaumusta ja vapautta.” Mutta ei tässäkään sitouduta kunnioittamaan muuhun ”kristilliseen kirkkoon” kuin evankelis-luterilaiseen kuuluvan uskonnollista vakaumusta, koska ei vaadita tämän jättämää kirjallista lupaa luterilaisen papin toimittamalle hautaan siunaukselle. Vaikka siis mielenosoitusten tunnettu iskulause *Hautarauha ateistille* toteutuikin, niin ei toteudu kaavailemani kattavampi iskulause *Hautarauha ateistille — ja adventistille!*

Vähemmän tunnettu on kuitenkin se erittäin huomionarvoinen käytäntö, kuinka tämä seurakunta sellaisen vainajan tilanteessa sitten kohtelee jäseniään. Ohjeiden mukaan:

”Omaisten suruun seurakunta kuitenkin on valmis osallistumaan: on mahdollista viettää yhdessä rukoushetki surussa ja omaiset ovat tervetulleita sururyhmään sekä yksityiseen sielunhoitoon.”

Jokin tällainen ratkaisu on itsellenikin mielessä ollut, ”on mahdollista viettää yhdessä rukoushetki surussa”. Yhdessä vaatimani kirkkojärjestyksen muutoksen kanssa käytäntö olisi mielestäni suositeltava koko kirkolle. Mutta toisaalta esimerkiksi Kirkollisten toimitusten kirjan rukoushetki Surukodissa näyttää oletuvan, että vainaja oli kristitty, eikä siis sovi. Jotain uutta olisi kirkon vielä kehiteltävä. En ole surevien uskonnonharjoittamista vastaan.

Edelleen kannattaa mainita (*Turun Sanomat* 14.4.2006, *Kotimaa* 28.4.2006), että Sauvo–Karunan seurakunta on pääsiäisestä lähtien ryhtynyt tallettamaan (maksutta) jäsentensä omaa hautaamistaan ja hautajaisiaan koskevat kirjalliset tahdot. Tämä toimisi mallina koko kirkolle siinä vastaavassa tapauksessa, että kirkko pakotettaisiin rajoittamaan tai se itse haluaisi rajoittaa kirkkoon kuulumattomien hautaan siunaamisen vain niihin, jotka jättävät siitä kirjallisen luvan.

9) Välttääkseni mahdollisimman varmasti hautaan siunatuksi tuleminen olisi minun kirkkojärjestyksen mukaisesti selvästi ilmaistava, että tahdon todellakin toisin. Mutta edes se ei välttämättä riittäisi pelastamaan minua kirkollisesti häväistyksi tulemiselta, jos kuolisin suuronnettomuudessa. Ehkä nämä kanteluni saattaisivat kuitenkin olla kirkolle sen kaipaama tahdonilmaisuni. Ymmärtääkseni kantelut kai arkistoidaan pitkäksi määräajaksi ja ratkaisut niihin pysyvästi. Tieto minusta siis säilyy oikeuskanslerinvirastossa. Silloin ainakin jälkikäteen joku voisi tarvittaessa osoittaa, että olin selvästi ilmaissut tahtoneeni toisin, ja jotakuta voitaisiin tämän seikan sivuuttamisen tapauksessa toivottavasti rangaista jo kirkkojärjestyksen nojalla.

Havaintoni ei kuitenkaan jää tähän. Erityisesti kirkon nyt syntynyt suuronnettomuuskäytäntö uhkaa kaikkia ateisteja. Jokaisella heistä on syy kannella oikeuskanslerille tästä. Jos vaikka itse häviäisin oman kanteluni, muiden ei tarvitsisi siitä lannistua. On vain kehitettävä valmis lomake teksteineen, jolla kaikki ateistit ja yleensä ei-kirkolliset voivat vaivattomasti tehdä kantelunsa. Näistä kanteluista ja niiden ratkaisuista oikeuskanslerinvirastossa syntyvä kokoelma palvelee sitten kirkkoa, joka voi siitä yrittää tarkastaa, onko papin pidätyttävä jonkun ei-kirkollisen vainajan

ruumiinsiunaamiselta ja, jos tämä on kuollut suuronnettomuudessa, mahdollisesti jopa matkaansaattohartaudeltakin. Aikanaan kokoelmasta arvatenkin syntyy väestökisterin kaltainen tietokonerekisteri, johon kirjattujen kirkko kenties voisi katsoa selvästi ilmaiseen tahtoneensa toisin. Siis laatimalla tai vain allekirjoittamalla yksinkertainen kantelu ihmiset voivat sitovalla tavalla ilmoittaa halunsa eivät vain elää, vaan myös kuolla kirkon ulkopuolella, kun kerran väestökisteritieto ei riitä kirkolle sitä kertomaan.

Dos. Jouni Luukkainen
puheenjohtaja
Pääkaupunkiseudun ateistit ry
Liitteet 17–20